

Vraag: 'Zijn er nooit conducteurs of machinisten geweest die hebben gezegd: Ik heb dat nu ééns gedaan, maar dat doe ik nooit meer; neemt u maar liever een ander voor mij, of iets in die geest?'

Antwoord: 'Nee, in ieder geval is dat nooit tot mij doorgedrongen' . . .

Vraag: 'Het probleem dat men mensen het land uitvoerde die, evenals elke Nederlander, alle rechten en vrijheden hadden in ons land, heeft zich dus bij u niet voorgedaan als zijnde een verkrachting van het Landoorlogreglement?'

Antwoord: 'Nee, zo hebben wij dat niet gezien.'¹

De juistheid van het eerste antwoord betwijfelen wij in hoge mate; bij het tweede tekenen wij aan dat Hupkes, zijn mededirecteur ir. W. F. H. van Rijckevorsel en G. F. H. Giesberger, de directe verbindingsman van de spoorwegen met de *Bahnbevollmächtigte*, zich wel degelijk rekenschap gegeven hebben van het problematische karakter van 'het Jodenvervoer'. Het is trouwens nauwelijks aannemelijk dat leden van de Personeelraad hierover niet informeel van gedachten gewisseld hebben met de directie. Formeel heeft deze raad de zaak bij de directie nimmer aan de orde gesteld. Hij heeft er zich wél mee bezig gehouden. 'Wij werden er voor geplaatst', aldus een der leden,

'ook omdat onze mensen er naar vroegen. Wij hebben toen dit standpunt ingenomen: het is ellendig dat dit moet gebeuren, maar ze zouden toch vervoerd worden. De deportatie van de Joden zou niet afhangen van de vraag, of de spoorwegen hen al of niet vervoerden; ze zou er niet door worden tegengehouden, misschien werden zij wel op beroerder manier vervoerd . . . Weigering, hen per spoorweg te vervoeren, zou waarschijnlijk hebben betekend dat de directie van de spoorwegmaatschappij werd verjaagd.'²

'Wanneer wij het hadden verdomd', aldus G. Joustra, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Spoor- en Tramwegpersoneel, lid van de Personeelraad, 'hadden die mensen moeten gaan lopen . . . Er was iets dat naar onze mening veel belangrijker was. Dat was, dat onze gehele taakvervulling in stand moest blijven.'³ Bij Giesberger persoonlijk kwamen, erkende deze, 'diverse mensen . . . die zeiden: . . . je moet die Joden niet vervoeren.'⁴ Hij nam dan

'het standpunt (in) dat het nog niet de tijd was om de Jodentransporten als zodanig te weigeren. Hij heeft de mensen uiteengezet, hoe dit moest worden gezien en dat men kiezen moest tussen te zeggen: We stoppen er allemaal mee, met alle gevolgen van dien voor het Nederlandse volk, of: We moeten maar zien,

¹ Getuige W. Hupkes, *Enq.*, dl. VII c, p. 684. ² Getuige F. P. A. Landskroon, a.v., p. 707. ³ Getuige G. Joustra, a.v., p. 700-01. ⁴ Getuige G. F. H. Giesberger, a.v., p. 694.